

Vervoer van en naar station Naarden-Bussum

Toen op 10 juni 1874 station Naarden-Bussum aan de Oosterspoorlijn geopend werd, was het noch vanuit Naarden noch vanuit Bussum eenvoudig te bereiken. De spoorwegondernemer, de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij (HIJSM) had de lijn aanvankelijk vooral bedoeld voor het vervoer van vracht. De trein was echter vanaf het begin een gewild vervoermiddel voor reizigers. Niet alleen voor het handjevol mensen die met de trein op en neer wilden naar hun werk in Amsterdam, maar 's zondags ook voor Amsterdammers die in het weekend de gezonde natuur van het Gooi opzochten.

Eric Bor

Rijtoertjes

In Bussum woonden toen het station geopend werd nog geen forensen. Al spoedig kwamen er echter Amsterdammers en oud-Indiëgers, die aangetrokken werden door de reclame voor 'gezond wonen in Bussum' van de investeerders die villa's in het Spiegel realiseerden. De investeerder Piet Loman had voor hen het prachtige Hotel Nieuw Bussum naast het station doen verrijzen, vanwaaruit zij op hun gemak de aangeboden villa's en de omgeving van Bussum konden verkennen. Het hotel had daarvoor een stalhouderij, waar men paarden en rijtuigen al dan niet met koetsier en voor de kinderen bokkenwagens kon huren. Al spoedig werden de eerste villa's als buitenhuizen voor de zomer betrokken door families, van wie de kostwinner vaak naar Amsterdam forensde. De nieuwe villa's verzezen overigens niet alleen in het Spiegel maar ook aan de Vlietlaan en de Esiaan.

Bereikbaarheid

Om het station bereikbaar te maken voor treinreizigers, moesten er vooral naar het centrum van Bussum betere wegen worden aangelegd. Weliswaar had de gemeente

op uitdrukkelijk verzoek van de HIJSM een grindweg van de Brinklaan naar het station aangelegd (de Generaal de la Reijlaan, die aanvankelijk de Stationsweg heette), maar dat was geen snelle weg naar het centrum. In juli 1878 vroeg en verkreeg Joseph Biegel van de HIJSM een uitgang van het station aan de Spiegelkant, zodat uit Amsterdam terugkerende Spiegelbewoners niet meer de sporen hoefden over te steken. Bij de opening van deze uitgang meldde Biegel in de krant dat de weg van het station naar het centrum van het dorp via de onlangs door hem begrinde Lindenlaan (nu Lindenlaan) korter en aangenamer was.

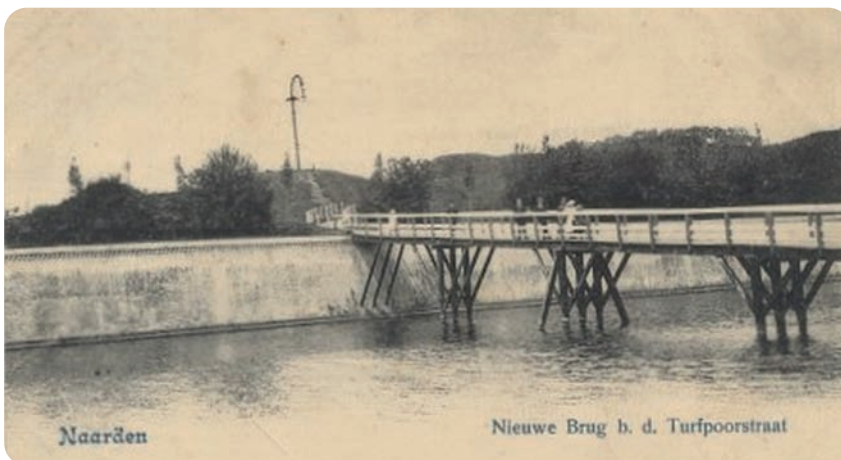
Het station vanaf de Stationsweg omstreeks 1900, achter het station de gasfabriek

Omnibus van Naarden naar station Naarden-Bussum

Naar Naarden waren er weliswaar wegen, maar die bereikten de vesting via een omweg. Geen wonder daarom dat de Naardense forensen Van Eyken, Quanjer, Jager en Sijpestyn op 12 mei 1875 een vereniging oprichtten, die beoogde 'zo mogelijk een omnibusdienst en een korteren weg naar het Station van den Ooster-spoorweg onder Bussum te bekomen'. Een omnibus was een wagen voor lokaal openbaar vervoer die op gewoon wegdek en dus niet op rails reed en getrokken werd door een of meer paarden. In *De Gooi- en Eemlander* van 22 mei riepen de heren hun plaatsgenoten op lid te worden van hun vereniging. Als gevolg van hun inspanningen startte ondernemer P. Schipper per 1 oktober een omnibusdienst die vier keer per dag vanaf Hotel 't Vliegend Hert aan de Vrouwenstraat (tegenwoordig Cattenhage-

De Kippenbrug in Naarden

straat) naar het station en terug reed op tijden die aansloten bij het vertrek en de aankomst van de treinen naar en uit Amsterdam en Utrecht.

Vanaf mei 1876 verzorgde de heer Mouw van het logement De Doelen de omnibusdienst van en naar het station. Hij had daarvoor een gloednieuwe omnibus laten bouwen door wagenmaker Beijers uit Weesp. De stalhouderij van 't Vliegend Hert was overgenomen door Gerrit Voorbergen, die eveneens zijn diensten aanbood voor vervoer van en naar het station. In december 1880 werd de omnibusdienst van Naarden naar station Naarden-Bussum beëindigd, omdat de militaire autoriteiten inmiddels (in 1879) hadden toegestaan dat de Kippenbrug naar de Thierensweg door de Naardense forensen gebruikt werd. Daardoor werd het mogelijk om naar het station te lopen, hetgeen voor de omnibus minder klandizie betekende. De stalhouders Mouw en Voorbergen bleven de ritten van en naar het station desgewenst tegen een iets verhoogd tarief met rijtuiggen verzorgen.

Omnibusdienst Bussum

J.L. Buijs van de stalhouderij van Hotel Nieuw Bussum startte op 15 september 1875 een omnibusdienst die gedurende de winter tussen het centrum van Bussum en het station reed. Waarschijnlijk was deze dienst geen commercieel succes, want de volgende jaren werd hij niet meer aangeboden.

Extra treinen in de winter

Slechts vijf van de twaalf treinen die dagelijks op het traject Amsterdam-Amersfoort werden ingezet, stopten in Bussum. In 1878 vroeg een commissie bestaande uit de forensen H.Th. Boelen uit Bussum, F.P. Desmons uit Hilversum en J.W.F. Scheffer Jz. uit Weesp namens een groep van 58 forensen de HIJSM

Het perron voor de stoomtram in station Naarden-Bussum

om de inzet van tien extra treinen in de winter. De HIJSM vroeg de forensen een garantie van 400 gulden voor de inzet van die treinen. De 58 forensen (22 uit Bussum, 18 uit Hilversum en 18 uit Weesp) ondertekenden het contract met deze voorwaarde. In 1879 bleek dat de opbrengst van de treinen f 349,42 was. Het tekort van f 50,58 plus f 36,42 onkosten werden door de forensen voldaan, hetgeen voor ieder van hen f 1,50 betekende. Het jaar erna werd de proef herhaald, waarna de HIJSM de treinen definitief aan de winterdienstregeling toevoegde.

Stoomtramdienst

Vanaf 1882 kreeg Naarden een eigen verbinding met Amsterdam in de vorm van de Gooische Stoomtram. Al in 1881 had de aanleg van de rails voor de stoomtram de vesting bereikt, maar de aanleg van het traject door Naarden duurde langer dan verwacht. Een belemmering vormde bijvoorbeeld het pand op de hoek van de Markstraat en de Cattenhagestraat, waar een hoek vanaf moest om de bocht voor de tram mogelijk te maken. Begrijpelijkerwijs was de eigenaar van het pand aanvankelijk niet bereid hieraan mee te werken, waardoor de aanleg van het traject vertraging opliep. Pas in het voorjaar van 1882 werd het traject Amsterdam-Naarden in gebruik genomen en werd een verbin-

ding met Laren tot stand gebracht. Een jaar later werd op 8 november door de Stoomtramweg Maatschappij Bussum de tramlijn Bussum-Huizen geopend, die op enige afstand buiten de Utrechtse Poort van Naarden het traject van de Gooische Stoomtram kruiste.

Stalhouders

De Bussumse stalhouders J.L. Buijs (Hotel Nieuw Bussum) en J. Schothorst (Hotel De Roozenboom) waren de eerste neringdoenden die profiteerden van de komst van de trein. Niet zelden huurden de reizigers die op zondag het Gooi bezochten een rijtuig, al dan niet met koetsier. In 1890 nam de Naardense stalhouder Gerrit Voorbergen de stal van J.D. Beerenboom aan Stationsweg 19 over om eveneens paarden en rijtuigen bij het station beschikbaar te kunnen stellen.

De uitbater W. Keijer van de uitspanning Oud-Valkeveen bood vanaf 1878 aan, bezoekers van zijn bedrijf met het rijtuig van station Naarden-Bussum te komen halen en terug te brengen.

Nieuwe omnibusdienst Bussum

De stalhouder Johannes Schothorst, die zijn stal naast Hotel De Roozenboom had, onderhield vanaf 1886 een omnibusdienst in Bussum, waarvoor hij subsidie van de gemeente kreeg. Hij reed vanaf de zui-

De omnibus bij Crailoo.
 Let op de zitplaatsen
 op het dak

delijke gemeentegrens aan het eind van de Brinklaan naar het station, met een tussenstop bij De Roozenboom. Na zijn dood in 1898 nam zijn opvolger Bloijs van Treslong deze dienst over. In 1903 hield hij het echter voor gezien. In 1905 nam W. van der Haar het stokje over, zij het slechts voor enkele jaren.

Omnibusdienst 's-Graveland

Vanaf mei 1887 onderhield W. Boeschoten Jr. een omnibusdienst vanaf het Zuider-einde in 's-Graveland naar het station, die aansloot op de trein van Naarden-Bussum naar Amsterdam van 8.40 uur 's ochtends en op de trein uit Amsterdam van 17.15 uur die om 17.48 uur in Bussum aankwam.

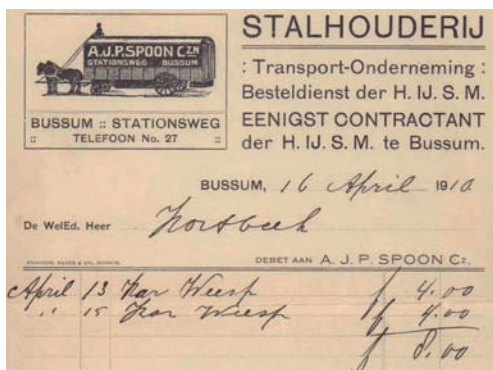
Omnibusdienst Crailoo

Vanaf 1889 onderhield de Bussumsche Stalhouderij van J. de Boer uit de Havenstraat een omnibusdienst van station Naarden naar Crailoo. In het voorjaar van 1903 ging de Maatschappij tot Exploitatie van Bouwterreinen Crailoo deze omnibusdienst verrichten. Het voordeel van deze omnibusdienst boven de Gooische Stoomtram, via welke je ook Crailoo kon

bereiken, was tweeledig. De dienst was goedkoper: omdat de bouwmaatschappij baat had bij bezoekers van haar terreinen, kostte de rit slechts vijftien cent. Bovendien duurde de rit korter: bij de stoomtram moest je overstappen bij Naarden en de omnibus reed via de Huizerweg rechtstreeks naar Crailoo. Op maandag en woensdag werd bij mooi weer 's avonds van 21.00-21.30 uur de fontein van Restaurant Crailoo verlicht. Daarom vertrok de omnibus op die dagen 's avonds om 19.30 uur in plaats van om 19.00 uur naar Crailoo en vanuit Crailoo om 21.30 uur in plaats van om 21.10 uur.

Vervoer bestelgoederen, vracht- en ijldienst

De stalhouderij van Gerrit Voorbergen aan de Stationsweg werd in 1894 door de HIJSM ingeschakeld om bestelgoederen in Naarden en Bussum af te leveren. De spoorwegmaatschappij betaalde voor deze dienst. Voorbergen werd ook ingeschakeld bij het afhalen en leveren van ijl- en vrachtgoederen, waarvoor wel door de cliënten betaald moest worden. Toen Voorbergen in 1902 overleed, werd zijn stalhouderij overgenomen door A.J.P. Spoon Czn., die

ook de diensten voor de spoorwegaatschappij overnam. Transportonderneming Spoon nam al snel ook verhuizingen op zich. In 1918 ging Spoon failliet, maar de stalhouderij werd overgenomen door Hendrik Jan Bos.

Rijwielloods bij het station

De fiets met kettingaandrijving won in de jaren negentig van de 19de eeuw snel aan populariteit. Daarmee kwam er een vervoermiddel bij waarmee men zich naar het station kon begeven. In 1897 kreeg civiel ingenieur en forens C.D. Nagtglas Versteeg van de HIJSM toestemming om een houten gebouwtje als 'rijwielloods' naast het station te laten verrijzen, waarin plaats was voor tweeëntwintig fietsen. Wie tegen betaling zijn fiets wilde stallen, kreeg een sleutel van het gebouwtje. Er waren in Bussum al zoveel fietsen dat bij het feest ter gelegenheid van de inhuldiging van koningin Wilhelmina op zaterdag 3 september 1898 een lichtstoet plaatsvond van verlichte en versierde rijwielen.

In 1903 opende de rijwielhandelaar Cornelis Mols uit de Kerkstraat een rijwielstalling en rijwielhandel tegenover het station.

De rijwielstalling annex autoverhuur van Bos aan de Stationsweg

Motoromnibusdienst Hotel Jan Tabak

Eveneens in het voorjaar van 1903 riep Exploitatie-Maatschappij Oud Bussem een zomerdienstregeling in het leven met een autobus, destijds omschreven als 'motoromnibus'. De bus reed dagelijks tien keer op gezette tijden op en neer tussen Hotel Jan Tabak en station Naarden-Bussum, met een tussenstop op de Huizerweg nabij De Gooische Boer. De start van de busonderneming in het pinksterweekend van 1903 was een deceptie, want de meeste keren kreeg de chauffeur de bus niet aan de praat. Toen dit euvel verholpen was,

De rijwielstalling van Mols in 1910

bleek de bus redelijk betrouwbaar. Vanaf 27 juni 1904 verviel de stop bij De Gooische Boer en reed de bus via de Galgesteeg (nu Godelindeweg) naar Jan Tabak. Nadat in 1906 de brug over de Bussumervaart voltooid was, kon de snellere route via de Generaal de la Reijlaan en de Brediusweg worden gebruikt.

Modernisering

Sindsdien werden de paardenomnibussen op alle trajecten langzamerhand vervangen door motoromnibussen. Ook de gegoede Bussumers vervingen hun rijtuigen stilaan door auto's. Omstreeks 1920 reden er nog nauwelijks rijtuigen voor personenvervoer in Bussum. Toen H.J.M. Bos, zoon van de stalhouder Hendrik Jan Bos uit Naarden, in 1918 de stalhouderij van Abraham Spoon aan de Stationsweg overnam, veranderde hij een deel van de stalhouderij in een fietsenstalling. Daarnaast bleef hij met paard-en-wagens en later met vrachtauto's transporten uitvoeren. In 1934 verhuisde Bos het bedrijf naar Stationsweg 36 en vestigde hij er behalve een fietsenstalling ook een autoverhuurbedrijf.

Busverbinding met Hilversum

In 1923 kreeg Bussum een busverbinding met Hilversum. Deze werd uitgevoerd door de N.V. Motoromnibusdienst Gemeente Hilversum. Het eindpunt in Bussum van deze busdienst was niet het station, maar de Brink. In het archief van Historische Kring Bussum bevinden zich enkele foto's van bussen van deze firma op de Brink.

Touringcars

Hendrik Willemse uit Zaandijk opende in 1910 een rijwielhandel aan de Heidelaan. Hij verhuisde zijn zaak in 1926 naar de Herenstraat en begon in 1935 met zijn zoon Gerrit het touringcarbedrijf Bussums Bloei aan de Huizerweg. Ook van dit bedrijf bestaat een foto van een bus op de Brink.

Eind Bussumse stoomtram

De stoomtram Bussum-Huizen bleef tot 1947 in gebruik voor personenvervoer. Daarna namen bussen ook dit traject over. Voor vrachtvervoer bleef de stoomtram nog tot 1958 in gebruik.

Bronnen

Diverse kranten uit de periode 1874-1934
Paul Schneiders, *Het Spiegel, geschiedenis van een villawijk (1874-heden)*. Laren, 2010 (blz. 8 en 9)

Een autobus van de N.V. Motoromnibusdienst Gemeente Hilversum op de Brink